

Hrvatski kulturni dom, pogled na dvoranu i sjeverno pročelje

Hrvatski kulturni dom, pogled s pozornice prema gledalištu

FELJTON Nana Palinić: »Riječka kazališta« (8/8)

HRVATSKI KULTURNI DOM NA SUŠAKU

deje i prijedlozi o izgradnji Narodnog doma na Sušaku javljaju se vrlo rano, još krajem XIX. stoljeća. Pozornica koja je 1900. izgrađena uz Hotel Sušak ublažila je problem, ali nije predstavljala trajno rješenje. Kod nastupa poznatijih umjetnika stvarale su se velike gužve u dvoranu pa je bilo teško pratiti priredbe, zbog pomanjkanja adekvatne dvorane vršni umjetnici zaobilazili su grad, a veće priredbe nije bilo moguće ni organizirati. U narednim godinama učestat će kritike postojećeg stanja i prijedlozi da se izgradi adekvatna zgrada s pozornicom, a 1907. predloženo je i osnivanje Kazališnog društva, koje bi se zauzelo za gradnju društvenog doma s dvoranom za zabave, vježbe i javna predavanja.

Nakon I. svjetskog rata Sušak od predgrada Rijeke postaje pogranični grad i najveća luka Kraljevine SHS, kasnije Jugoslavije. Grad se intenzivno širi i izgrađuje, a počinje se razvijati i turizam. Doseljavaju se novi stanovnici, a sve veće kulturne potrebe ponovno aktualiziraju gradnju kazališne dvorane.

U rujnu 1925. u Gradskom tehničkom odsjeku izrađen je prvi idejni projekt Narodnog doma, koji je trebao biti izgrađen na sušačkom Bulevardu, na terenu zvanom »Rudanovo«. Sačuvano je tek nekoliko skica projekta o kojem se zna vrlo malo, a nije poznat ni njegov autor. Narodni dom zamišljen je kao klasično kazalište projektirano u stilskoj kombinaciji klasicizma, art decoa i moderne, što je bila karakteristika arhitekture dvadesetih godina. Nije poznato koliko je projekt bio razrađen, ali ozbiljnu namjeru da se gradnja realizira potvrđuju i aktivnosti koje se spominju u to doba, vezane uz polaganje temeljnog kamena.

Kamen je trebao postaviti sam kralj Aleksandar, prilikom najavljenih posjeta Sušaku. Posjeta je otkazana, što je izazvalo veliko razočaranje javnosti, a realizacija se zaokomplicirala i zbog Sokolskog društva koje je, zbog vlasništva terena, smatralo kako budući dom mora biti i Sokolski dom, s čim se ostala sušačka društva nisu slagala.

Javni natječaj

Početkom 1927. Općina je definitivno odustala od gradnje Narodnog doma na Bulevardu i otkupila navedenu česticu od Sokolskog društva za gradnju Gradske vijećnice (danas zgrada Rektorata). Iste godine Sokolsko društvo otkupilo je teren u Tvorničkoj ulici uz dvoranu Hotela Sušak i izgradilo vlasti-

tu dvoranu za »gombaonu«. Tako je konačno riješeno pitanje smještaja Sokolskog društva, a gradnja Narodnog doma još jednom odgođena.

Ipak početkom 1934. izabran je odbor sa zadatkom da sastavi prijedlog izgradnje kulturnog i društvenog doma na novoj lokaciji u središtu Sušaka, na mjestu na kojem se nalazila zgrada Kortila. Zgrada je bila već neko vrijeme bez funkcije, dotrajala i oštećena požarom. Srušena je u srpnju iste godine, nakon što ju je otkupila Općina, a javni arhitektonski natječaj za zgradu Narodnog doma raspisan je u studenom. Natječajnim programom predviđena je dvorana za koncerte, kazališna gostovanja, zabave i predavanja s oko 800 sjedala te mala dvorana za predavanja i manje društvene priredbe, a uključeni su i drugi sadržaji: gradska knjižnica, kavana i restoran, hotel, kupalište, društvene i uredske prostorije, trgovine i stanovi.

Natječaj je izazvao veliku pažnju javnosti, stručnjaka i građana u cijeloj tadašnjoj državi. Podignute su 83 natječajne podloge (najviše, čak 30 podlogi su arhitekti iz Zagreba), a do zaključenja krajem veljače 1935. pristiglo je 59 radova. Nakon nekoliko eliminacijskih krugova u užem izboru ostalo je sedam radova. Prvu nagradu u iznosu od 35.000 dinara

Informacije o knjizi

Izdavači knjige Nane Palinić »Riječka kazališta« su Državni arhiv u Rijeci i Građevinski fakultet u Rijeci, a više informacija o knjizi može se naći na adresi: <http://www.gradri.uni-ri.hr/hr/knjiznica.html>

dobio je Josip Pičman, arhitekt i asistent na Tehničkom fakultetu u Zagrebu, sa suradnicima Ivom Rihthmannom i Markom Jurinčićem. Drugu nagradu dobio je Slavko Löwy iz Zagreba, treću Stanko Kliska i Antun Ullrich iz Zagreba, a dodijeljene su i četiri otkupne nagrade.

Razraditi projekt

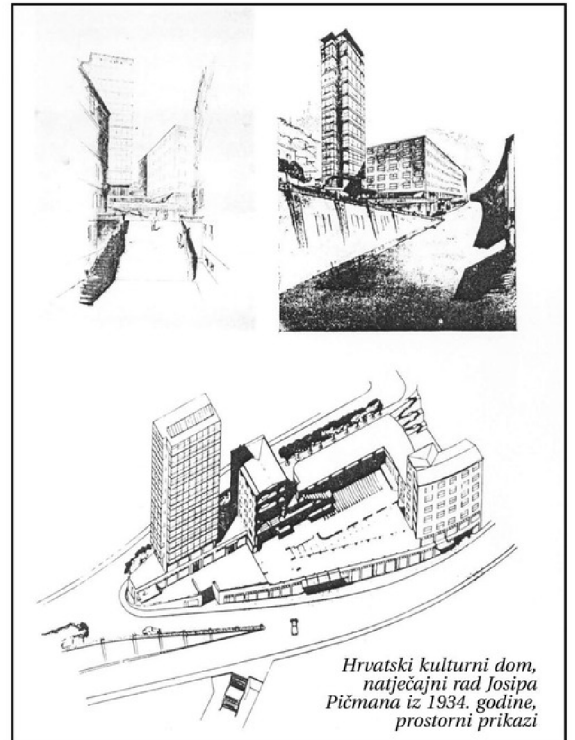
Pobjeda arhitekta Pičmana bila je iznenađenje, ali ne preveliko. U razdoblju od nekoliko godina taj je mladi arhitekt bio vrlo aktivan i sudjelovao je na brojnim natječajima, na kojima je redovito nagrađivan. Radio je u Zagrebu, ali je poznavao Sušak, jer su mu roditelji jedno vrijeme živjeli na Orehovići. Ocjenjivački sud je ocijenio: »Projekt je odlično koncipiran i razrađen. Vrlo je dobro provedena temeljna zamisao, da se posebnim objektom hotela luči od dijela zgrade za javne priredbe. Kraj toga su i ipak sve međusobne veze vrlo uspjele.«

Projektom su raznoliki sadržaji velikog kompleksa raspoređeni u dvoetažnu, djelomice troetažnu horizontalnu bazu na koju su položena dva velika korpusa – istočni u kojem su smješteni kulturni sadržaji i bazen, te vertikalni dvanaest-etažni kubus na sjeverozapadnom dijelu parcele u kojem je smješten hotel. S obzirom na problematičnu parcelu, Pičman je u funkcionalnom i oblikovnom smislu dvoranu, prateće prostore i komunikacije riješio zapravo savršeno.

Prvu vijest o nagrađenim radovima donio je sušački Novi list 4. travnja 1935., a na izložbu natječajnih radova Josip Pičman stigao je sa svojim studentima. Premda je njegov rad jednoglasno ocijenjen najboljim, Gradska općina nakon izložbe odlučuje da prvonagrađeni rad ipak neće realizirati, već da će raspisati uži natječaj u kojem bi sudjelovali autori sva tri nagrađena rada. Naknadno je od arhitekta Pičmana zatraženo da razradi projekt te on tijekom 1935. izrađuje čak tri nove varijante. Izvedba je, međutim, ponovno postala upitna zbog nedostatka financija.

Tragedija

Zbog više promjena odluka političara, u tisku i arhitektonskim krugovima pojavile su se sumnje u realizaciju projekta i špekulacije oko namjera gradskih vlasti da izvedbu dodijele nekom drugom. Sve je to

Hrvatski kulturni dom, najvećajni rad Josipa Pičmana iz 1934. godine, prostorni prikazi

djelovalo na senzibilan karakter Josipa Pičmana, koji je već imao loša iskustva s natječajima te je on, uvjeren kako će i ovog puta biti prevaren, u nastupu živčanog rastrojstva, 7. veljače 1936. oduzeo sebi život. Tragedija je bila tim veća jer se dogodila upravo u trenutku kad je riješeno i pitanje financiranja i odlučeno da mu se ipak povjerava izvedba. Nakon njegove tragične smrti daljnju razradu i izvođenje projekta preuzima njegov kolega s fakulteta, arhitekt Alfred Albini, koji je dijelom izmijenio originalni projekt. Dio je promjena – uglavnom reduktivnih, nametnula Općina, ali dio je autorstvo Albinija. Izostavljene su plivački bazen i kupalište i cijela suterenska etaža, smanjeni su ili izostali još neki prostori, a ukinut

je i javni prolaz u krajnjem istočnom dijelu parcele, što je bio velik gubitak za urbanizam užeg dijela Sušaka. Izgradnja je započela 1937. godine, a za izvođača je odabrano građevno poduzeće Leo Babić i Boren Emilij iz Sušaka. Isticalo se kako će gradnja ove monumentalne građevine – najviše u Jugoslaviji – biti gotova do kraja 1938. godine, ali je zbog tehničkih i financijskih problema i izbijanja rata gradnja potrajala punih deset godina.

S tehničkog gledišta gradnja Hrvatskog kulturnog doma bila je jedna od najkompliciranijih, zbog neznatne konfiguracije terena, nejednolike sposobnosti terena u preuzimanju tereta te potpune izgrađenosti parcele bez slobodnog prostora na gradilištu. Već na početku radova, prilikom miniranja, oštećene su okolne zgrade i automobili i čak povrijeđeni prolaznici. Pri kopanju dubokih temelja za neborod naišlo se na pukotine i supline. Nakon sondiranja ustanovljeno je da je teren u dubljim slojevima čvrst te se gradnja mogla nastaviti. Čitav kompleks projektiran je kao armiranobetonska skeletna konstrukcija, konstruktivno podijeljena na tri dilatacijska razdvojene cjeline. Gradnja je dovršena 1947., a zgrada je po otvorenju dobila ime »Kulturni dom Vladimir Nazor«. Umjesto 16 milijuna dinara koliko je iznosio predračun, koštala je više od 40 milijuna dinara. Izvedena dvorana imala je sve potrebno za odvijanje kazališnih i kinopredstava, s 576 sjedišta u parteru, 82 u ložama i 224 na galeriji. Postala je i sjedište novoosnovanog Pionirskog kazališta, prvog kazališta tog tipa u zemlji, a njenom izgradnjom upotunjena je i obogaćena već bogata kazališna i kulturna ponuda Rijeke.

Nakon 1. svjetskog rata Sušak od predgrada Rijeke postaje pogranični grad i najveća luka Kraljevine SHS, kasnije Jugoslavije. Grad se intenzivno širi i izgrađuje, a počinje se razvijati i turizam. Doseljavaju se novi stanovnici, a sve veće kulturne potrebe ponovno aktualiziraju gradnju kazališne dvorane